

Militær bakgrunn

**Hvordan påvirker militær bakgrunn
polititjenestepersoners tilnærming til fysisk
maktbruk?**

Empirisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPGAVE03)

Politihøgskolen

2023

Kand.nr: 37 & 38

Antall ord: 9.824

Sammendrag

Polititjenestepersoners tilnærming til fysisk maktbruk og måten man velger å løse ulike samfunnsmessige dilemmaer og utfordringer på, er avgjørende for at politiet sitt store samarbeidsprosjekt med befolkningen skal fungere. De siste tiårene har politiet lagt mer vekt på kommunikasjon og mindre vekt på maktbruk. «Minst-mulig-makt-prinsippet» har fungert som en buffer som kan ha bidratt til å løse oppdrag på lavest mulig nivå. Ettersom politiet har myndighet til å utøve makt mot egne borgere er politiets valg av tilnærming avgjørende for å bygge tillit til befolkningen og en forutsetning for å skape trygghet. Det er imidlertid et spørsmål hva det endrede kriminalitets – og trusselbilde har gjort med troen på at god kommunikasjon løser det meste. Flere utredninger i etterkant av 22. juli 2011 har ført til en ny mental beredskap hos det operative politiet. Utviklingstrekk kan tyde på at politiet trekkes mot en militariserende retning og glir dermed vekk fra idealet; om at politiet skal ha et sivilt preg.

Denne oppgaven tar derfor for seg *hvordan polititjenestepersoner med militær bakgrunn opplever at bakgrunnen påvirker deres tilnærming til fysisk maktbruk i ordenstjenesten*. Oppgaven er bygget på fire dybdeintervjuer med informanter som er ansatt i operative stillinger i politiet med militær bakgrunn. Hovedtemaene er basert på informantenes subjektive vurdering av hvordan deres militære bakgrunn er overførbart til ordenstjenesten i politiet, spesielt når det gjelder fysisk maktutøvelse.

Et av undersøkelsens hovedfunn er at informantenes militære bakgrunn påvirker deres tilnærming i ulike situasjoner innenfor ordenstjenesten, ved at den bidrar til økt kapasitet og mentalt overskudd. Vår studie viser at dette fører til bedre stressmestring og trygghet i krevende situasjoner hvor informantene har måttet bruke fysisk makt. Undersøkelsen viser også at noen av informantene har en mer offensiv og handlekraftig tilnærming. Dette kan føre til at de går høyere ut i forhold til trinnene på maktpyramiden i konfliktsituasjoner, enn sine kollegaer. Påliteligheten av resultatene og konsekvensene av funnene vil bli drøftet i oppgaven, samt ses i forhold til relevant litteratur og forskning.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	4
1.1 Valg av tema og problemstilling	4
1.1.1 Politiets rolle og oppgaver.....	5
1.1.2 Krigen mot terror og beredskapsmentalitet.....	6
1.2 Avgrensning	6
2.0 Sentrale begreper og teoretisk forankring	7
2.1 Det polisiære felt	7
2.1.1 Politistiler	7
2.1.2 Force and Service	8
2.1.3 Tvangsmakt overfor borgene	9
2.1.4 Maktpyramiden	9
2.1.5 Arrestasjonsteknikk.....	10
2.2 Det militære felt	11
2.2.1 Krigens folkerett.....	11
2.2.2 Militær doktrine – «fight the enemy»	12
2.2.3 Nærkamp	13
2.3 Mental kapasitet og stressmestring	14
3.0 Metode	14
3.1 Metodikk	15
3.2 Forforståelse	16
3.3 Utvelgelsesprosess	17
3.4 Gjennomføringsprosessen	19
3.5 Validitet/reliabilitet	19
4.0 Resultater og diskusjon	20
4.1 Overgangen fra det militære felt til det polisiære felt.....	20
4.2 På hvilken måte påvirkes den <i>fysiske</i> maktutøvelse?	23
4.2.1 Fra nærkamp til arrestasjonsteknikk	29
5.0 Avsluttende kommentarer	32
6.0 Litteraturliste	35
7.0 Oversikt over tabeller og figurer	38
7.1 Tabeller.....	38
7.2 Figurer	38
8.0 Vedlegg	39
Vedlegg 1 – Godkjenning fra NSD.....	39
Vedlegg 2 – Informasjonsskriv	42
Vedlegg 3 – Intervjuguide.....	44

1.0 Innledning

1.1 Valg av tema og problemstilling

I praksisåret ble vi oppmerksomme på at mange i politietaten hadde militær bakgrunn. Militære uttrykk som «train as you fight» ble også benyttet i daglig polititjeneste. Vi er to om denne oppgaven og en av oss har ikke avtjent førstegangstjeneste, mens den andre har tre års militær erfaring. Vi hadde dermed ulike perspektiver på hvordan militær bakgrunn kan påvirke politibetjentes tilnærmingen i ordensoppdrag og opplevde det interessant å dykke ned i emnet.

Forsvaret har i langt mindre grad fokus på vilkår som må være oppfylt for at det skal være lovlig å skyte en fiende i krig. Ei heller vurderes forholdsmessighet eller nødvendighet på samme måte. Videre er ikke «minst-mulig-makt-prinsippet» et krav i Forsvaret, mens politiet baserer *alt* man gjør på nettopp dette prinsippet. Det oppstår derfor raskt en uoverensstemmelse mellom feltenes tilnærming til fysisk makt. En militær tilnærming verdsetter *handlekraft*, *offensivitet* og har en skytterpraksis som ikke hører hjemme i politiet.

Politiet skal ikke eliminere motstanderen. Oppgavene utgjør et bredt spekter, hvor løsninger ikke er skrevet i stein. Politiet må kunne gå opp og ned på maktpyramiden, samt balansere ulike hensyn; være omsorgsfull og autoritær, rettferdig og effektiv. Vi så viktigheten av å *skille* mellom Forsvaret og politiet, ettersom feltene ivaretar helt forskjellige samfunnsfunksjoner, men ble også oppmerksomme på *fellestrekk*.

Interessen førte til at vi ønsket å kartlegge hvorfor militærfolk ofte velger politikarrieren, samt hvordan den militære bakgrunnen påvirker polititjenestepersoners tilnærming til fysisk maktbruk i ordenstjenesten.

Vi har valgt følgende problemstilling for vår oppgave:

Hvordan påvirker militær bakgrunn polititjenestepersoners tilnærming til fysisk maktbruk?

Før vi besvarer problemstillingen, ønsker vi å se på endringene av politiets rolle og oppgave i samfunnet som kom i kjølvannet av 22. juli 2011.

1.1.1 Politiets rolle og oppgaver

Politiets rolle og mangfoldige oppgaver i samfunnet er uttrykt gjennom de 10 grunnprinsippene (NOU 1981: 35, s. 74). Grunnprinsippene representerer idealer og har siden 1981 vært med på å definere norsk politi. Idealene legger vekt på politiets to hovedroller: politiet skal beskytte enkeltindividet, men også være redskap for statsmakten (s. 12). På denne måten oppstår et spenningsforhold mellom grunnprinsippene. Politiet må ivareta både represjon og trygghet; være lovens forlengede arm og samtidig stå i allmennhetens tjeneste (Allern & Pollack, 2009, s. 248).

Grunnprinsippene er på mange måter politiets idealer og omhandler også verdier politiet skal ivareta. Verdiene er knyttet til hvordan politiet er, ser ut og opptrer. Det betyr at de også danner grunnlaget for politiets *midler* og *metoder* (NOU 1981: 35, s. 13). I oppgaven vår vil grunnprinsipp 1 og 2 gjøre seg gjeldende:

1. *Politiet skal avspeile samfunnets idealer*

2. *Politiet skal ha et sivilt preg*

Grunnprinsipp 1 stiller krav til at politiet skal avspeile demokratiske og humanistiske idealer i tråd med vår samfunnsform og styresett, samt være integrert i lokalbefolkningen (Meld. St. 42 (2004-2005), s. 9). Grunnprinsipp 2 omhandler politiets *sivile preg*. Sivilt preg er det motsatte av militært preg og knytter seg til politiets oppgaver, metodebruk og opptreden. Dette omhandler blant annet måten politiet griper inn på ovenfor publikum, samt graden av maktbruk (NOU 1981: 35, s. 75).

Prinsippene vektlegger en generell målsetning om at politiet skal være lite repressivt og bruke minst mulig makt (NOU 2017: 9, s. 29). For at fysisk maktbruk skal være legitimt, må maktanvendelsen være gjennomtenkt og regelbundet, ikke impulsiv og tilfeldig (Finstad, 2018, s. 13). Finstad trekker imidlertid frem militære tendenser ved politiets operative tilnærming som avviker fra grunnprinsippet om politiets sivile preg. Store endringer som følge av den generelle samfunnsutviklingen og endringer i trusselbildet, har gjort at den tilbakeholdne tradisjonen har vært under press og utfordret politiets sivile preg (Finstad, 2018, s. 125).

1.1.2 Krigen mot terror og beredskapsmentalitet

Som en respons til terrorangrepet 22. juli 2011 lanserte en kommisjon av fagpersoner en rapport med en rekke utfordringer, tiltak og prioriteringer for å styrke beredskapen i Norge og trekke lærdom av hendelsen (NOU 2012: 14; 2013: 9). I kjølvannet av 22. juli-kommisjonens kritikk skriver Finstad at det kan ha gitt operative politibetjenter en «ny mental beredskap» som kan føre til at politibetjenter blir mer «på hugget» (2018, s. 130).

Ordenspolitiet gikk fra å være integrert i lokalbefolkningen og jobbe med etterforskning, forebygging og «order maintenance», til å bli et ordens- og beredskapspoliti med fokus på maksimal beskyttelse og effektivitet. Det nye tankesettet og interne fokuset på beredskap og responstid har *endret mentaliteten* i politiet, men også i samfunnet generelt. Både den spissede beredskapen, men også hverdagsberedskapen – at man nå i større grad er forberedt på større hendelser og at ting plutselig kan skje. Slik verstefallstenkning kan distansere politiet fra befolkningen. Fysisk og sosial avstand får konsekvenser for hva politiet ser og gjør. I denne sammenheng spør Finstad om politiblikket har blitt for skarpt, og om dette sammen med politiets økte bruk av Forsvarets prinsipper, taktikk og praksis trekker politiet bort fra grunnprinsippene (2018, s. 131).

Befolkningens tillit til politiet henger tett sammen med deres erfaringer og oppfatninger av politiet (NOU 2017: 9, s. 30). Maktutøvelsen har derfor stor betydning for befolkningens tillits- og trygghetsfølelse, samt politiets legitimitet. Derfor er det viktig for oss å undersøke om den militære bakgrunnen *påvirker* den fysiske maktbruken og hvilke *styrker* og *svakheter* den kan medføre.

1.2 Avgrensning

Vår problemstilling om politiets maktbruk favner bredt. Den verbale maktbruken er vanskelig å sammenligne mellom Forsvaret og politiet, da den ikke benyttes på samme måte. Vi velger derfor å utelukkende fokusere på den *fysiske* maktbruken.

For å belyse dette emnet har vi valgt å begrense oss til politibetjenter *med* militær bakgrunn

som jobber innenfor ordenstjenesten.

Vi kommer til å ta for oss det *polisiære* og *militære*, samt trekke frem elementer tilknyttet organisasjonen, lovverket og den operative tilnærmingen i de to ulike feltene. Ettersom hovedfokuset er på ordensoppdrag, vil vi ikke ta for oss ekstraordinære hendelser som; terror, gisselsituasjoner og lignende. I en politisammenheng anses disse som uvanlige situasjoner og kan i større grad sammenlignes med militære situasjoner.

Vurderinger av informantenes individuelle aspekter, og hvordan disse kan ha en betydning for våre resultater, såsom kjønn, etnisitet og livserfaring og lignende vil heller ikke bli behandlet i oppgaven. Oppgaven vil utelukkende analysere informantenes refleksjoner på bakgrunn av militær erfaring.

2.0 Sentrale begreper og teoretisk forankring

I de følgende kapitlene vil vi ta for oss relevant teori som legges til grunn før sentrale funn fremlegges og drøftes opp mot problemstillingen senere i oppgaven.

2.1 Det polisiære felt

Først vil vi dykke ned i teori innenfor *det polisiære felt*. Det polisiære felt kan ses på som et sosialt felt, slik Bourdeiu beskriver dette i sin feltteori (Wilken, 2008). Sosiale felt kan konkurrere med hverandre når det gjelder verdier og normer og er stort sett karakteriseret ved en egen kultur. Vi vil se på det vi kaller det polisiære felt i motsetning til det vi kaller det militære felt.

2.1.1 Politistiler

Politistiler er sosiale konstruksjoner som beskriver variasjonen i hvordan enkeltindivider utfører sitt praktiske politiarbeid ved å bruke idealtyper eller politistiler slik Robert Reiner gjør (2010, s. 133-134). Reiner satte i 1978 opp en typologi med 4 ulike typer (idealtyper) av polititjenestepersoner (MacVean & Neyroud, 2012, s. 41). I denne oppgaven fokuserer vi på *to* av hans fire typer som i høy grad representerer det rolige dialogbaserte politiet vi har i Norge, kontra en mer «hands-on approach». Dette illustrerer to motsetninger innenfor politiet.

Reiner beskriver «The Bobby» som en polititjenesteperson som utfører politiarbeid ved bruk av sunn fornuft. De har ofte mye kunnskap om lokale utfordringer og begivenheter hvilket gjør dem i stand til å finne rettfærdige løsninger på problemene. Motsetningen av «The Bobby» beskrives av Reiner som «The New Centurion». Dette er en polititjenesteperson som er dominant og prioriterer kriminalitetsbekjempelse. Denne typen har lite tillit til befolkningen og ser enkelte grupper som politiets eiendom som skal bekjempes ved bruk av makt (MacVean & Neyroud, 2012, s. 41).

Typene «The Bobby» og «The New Centurion» blir også beskrevet av Muir i sin analyse av amerikanske polititjenestepersoner som henholdsvis «The Professional» og «The Enforcer» (Bowling et al., 2019, s. 180).

2.1.2 Force and Service

De overnevnte politistilene symboliserer ulike måter politiarbeid kan utføres på og ivaretar to sentrale begreper, nemlig *force* and *service* som vi kommer til å bruke videre i vår oppgave.

Service betegner det at politiet først og fremst er et serviceorgan. Politiet er til for å hjelpe befolkningen og avskrekke kriminelle handlinger i samfunnet ved sin tilstedeværelse. Her drar man paralleller til samtykkemodellen «policing by consent». *Samtykkemodellen* innebærer å bruke minst mulig makt i håndteringen av konflikter, legger stor vekt på vurderingen av forholdsmessighet, samt tilbakeholdenhet. Polititjenestepersonen er i denne sammenhengen ubevæpnet og representerer en borger i uniform (Finstad, 2018, s. 8).

Selv om det er viktig at politiet ivaretar service-funksjonen er det også en kjensgjerning at politiet har mulighet for å benytte seg av makt, herav begrepet *force*. Politiets ansvar er blant annet å opprettholde ro og orden i samfunnet og å stanse kriminell virksomhet og derfor må maktanvendelse benyttes. Her er det naturlig å henvise til maktbrukmodellen «policing by force». *Maktbrukmodellen* drar inspirasjon fra militær ideologi, hvor det vektlegges å slå hardt ned på oppståtte konflikter (Finstad, 2018, s. 8).

Politiet må finne en balanse mellom begge deler for å kunne utføre godt og effektivt politiarbeid. En polititjenesteperson som utelukkende utfører sin ordenstjeneste ved bruk av *service*, vil skape tillit til befolkningen, men vil slite med å kunne bekjempe de hardeste

former for kriminalitet. En politistil som utelukkende benytter seg av *force* vil på samme måte også mangle elementer fra den andre. Her vil kriminalitet bli prioritert nedkjempet, men dette vil gå på bekostning av den alminnelige borgers tillit og rettigheter.

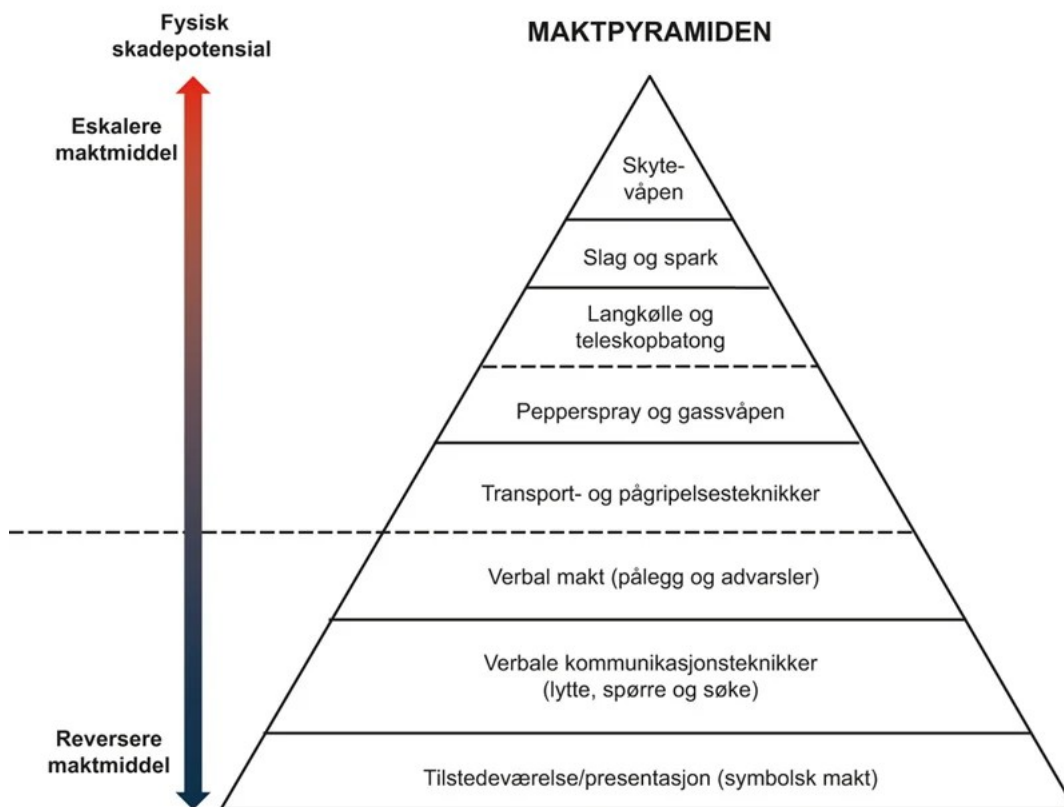
2.1.3 Tvangsmakt overfor borgene

I Norge har politiet maktmonopol overfor borgene og reguleres av politiloven (pl.) (Politoloven, 1995). Av pl. §6 fremgår det at politiet *kan* anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er *nødvendig og forsvarlig*. Maktbruken må til enhver tid tilpasses forholdets art og sterkere midler må ikke benyttes uten at lempeligere midler er antatt utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. (Politoloven, 1995, § 6). Dette omtales også som «minst-mulig-makt-prinsippet». På denne måte kan politiets tilnærming ha *defensive* trekk, hvor utførelse av skade ikke er målet i seg selv, men et virkemiddel for å gjennomføre oppdrag (Spurkland, 2021, s. 330).

2.1.4 Maktpyramiden

Makt kan forstås som at man får noen til å gjøre noe de ellers ikke ville ha gjort. *Tvangsmakt* er et mer presist begrep enn bare makt fordi det understreker at maktbruken er fysisk rettet mot personer (Klockars, 1985, s. 18).

Legitim autoritetsutøvelse er makt som er nødvendig og proporsjonal for å gjennomføre tjenesteoppdraget, gitt situasjonens kjente omstendigheter. Da maktbruken i politiet er individrettet og må tilpasses til et bestemt subjekt, er det i Norge utviklet en modell som rangerer typene av maktmidler politiet har til rådighet i en pyramide. Den bredeste, nederste delen symboliserer lempelige maktmidler, og den smale, spisse enden i toppen symboliserer det mest effektfulle maktmiddelet. Figuren kalles «maktpyramiden» (Lie & Lagestad, 2011, s. 10).

Figur 1 - Maktpyramiden (Lie & Lagestad, 2011, s. 10).

Maktmidlene er rangert ut fra hva som antas å ha størst skadepotensiale og er en skjematisk fremstilling av hva politiet har adgang til å benytte i sin tjenesteutførelse. Modellen er overordnet oppdelt i symbolsk, verbal og fysisk makt. Politiets tilstedeværelse og kommunikasjon er rangert lavest, og skytevåpen er rangert høyest som det ultimative maktmiddelet. Bruk av maktmidler kan eskaleres eller reverseres. Maktpyramiden er dynamisk og ikke statisk og må tilpasses enhver situasjons alvorlighetsgrad, samt endringen på denne underveis i oppdraget (Finstad, 2018, s. 47). Bruk av maktpyramiden forutsetter politiskjønn. Skjønnsutøvelse er i stor grad avhengig av den enkeltes dømmekraft, da den innebærer at man står fritt til å velge mellom flere ulike handlingsalternativer, samt et valg mellom å gjøre noe eller å la være å gjøre noe (Christoffersen, 2011, s. 76-78; NOU 2009:12, s. 32).

2.1.5 Arrestasjonsteknikk

Arrestasjonsteknikk er en samlebetegnelse på en rekke teknikker og metoder utviklet til å håndtere primært arrestasjon og få kontroll i politisammenheng. Arrestasjonsteknikk er

beskrevet som det arbeidsverktøyet politiet har til rådighet i de tilfellene hvor politiet er nødt til å bruke *fysisk makt* for å få kontroll over personer (Lie & Lagestad, 2011, s. 6). Disse er utviklet med utgangspunkt for effektivitet og skånsomhet overfor personen teknikken skal anvendes på (Fredriksen & Spurkland, 2019, s. 261). Teknikkene inkluderer også frigjørings- og selvforsvarsteknikker med inspirasjon fra kampsport som bryting og boksing. Teknikkene er obligatorisk læring i regi av politihøgskolen (Politihøgskolen, 2019, s. 5). Teknikkene er godkjent av politidirektoratet og regnes som lovlige, såfremt man har hjemmelsgrunnlag til å benytte det, det utføres innenfor forholdsmessighetens rammer, samt at det utføres på korrekt måte (Fredriksen & Spurkland, 2019, s. 261).

2.2 Det militære felt

Det militære felt adskiller seg på mange måter fra det politisære felt. Målet med maktbruken og midlene man benytter må man derfor kunne anta er forskjellige.

For å kunne diskutere problemstillingen vår er vi nødt til å dykke ned i det militære felt og se på trekk som i en politisammenheng kan være utfordrende. I det følgende kapittelet ønsker vi å fremlegge relevant teori som benyttes fra denne sosiale arenaen som er en del av feltteorien (Wilken, 2008).

2.2.1 Krigens folkerett

Formålet med krig er å nedkjempe motstanderen, men selv på slagmarken finnes det regler å forholde seg til. Forsvaret utleder sin myndighet av militær folkerett (Spurkland, 2021, s. 171). Da vi ønsker å se på de rettslige rammer på individnivå og ikke statsnivå, vil dette bli regulert av den delen av militær folkerett som kalles krigens folkerett eller *jus in bello* (Forsvaret, 2013, s. 12). Hensikten med krigens folkerett er å rettlede soldater for at de skal kunne holde en viss grad av humanitet i krigens realiteter.

Krigens folkerett kommer til anvendelse i krig og væpnede konflikter og bygger på fire grunnleggende prinsipper: *distinksjon, militær nødvendighet, humanitære hensyn og proporsjonalitet* (Forsvaret, 2013, s. 12-15). Dette viser at det militære felt også styres av lover og prinsipper. Det er imidlertid viktig å understreke at proporsjonalitetsprinsippet ikke er likt det tilsvarende politisære proporsjonalitetsprinsippet. Når *forholdsmessigheten* ved

maktbruk skal bedømmes i militær sammenheng er det kun sivile tap som teller med i ulempevurderingen (Spurkland, 2021, s. 174). Selv når fienden ikke representerer en umiddelbar trussel er det å nedkjempe fienden et legitimt militært mål (Dahl, 2008, s. 31). En krigshandling med store militære tap vil derfor ikke være uproporsjonal så lenge det kan påvises en legitim militær gevinst (Spurkland, 2021, s. 174). Vi vil dog ikke komme ytterligere inn på prinsippene i denne oppgaven.

2.2.2 Militær doktrine – «fight the enemy»

Forsvarets militære doktrine omfatter operasjonelle prinsipper (Forsvaret, 2014, s. 82). Vi vil i dette kapitlet se nærmere på enkelte trekk ved den militære doktrinen som kan ha betydning for soldatens tilnærming i krig.

Militær doktrine åpner opp for et *offensivt preg* hvor målet generelt er å svekke motpartens kapasitet (Spurkland, 2021, s. 330). Dette innebærer at det er lovlig å skyte soldater som ikke aktivt deltar i kamphandlinger. Soldatene regnes som lovlige mål når de er en del av motpartens væpnede styrker (Forsvaret, 2013, s. 47).

Militær doktrine er også *kollektivt orientert*. Gjennom en kollektiv og absolutt tilnærming står angrep og nedkjemping av motstanderen sentralt. Så lenge det er et angrep mot lovlige mål må man i utgangspunktet ikke individualisere maktbruken ytterligere (Spurkland, 2021, s. 330).

Automatisering og drill er et tredje trekk. En årsak til dette er at våre naturlige menneskelige sperrer for voldsanvendelse må ofte dempes for å kunne evne å ta liv. Automatisering demper disse sperrerne. Innøvde handlingsmønstre som i liten grad krever nærmere vurdering av utføringen vil ikke i samme grad føre til et fokus på konsekvenser av egne handlinger. Hurtighet og riktig reaksjonsevne er en annen årsak som kan være avgjørende for om man overvinner eller blir overvunnet i en stridssituasjon. I overført betydning kan utfallet i kamphandlinger falle på om man har innøvde automatiserte teknikker. En siste årsak er at vurderingskriteriene og handlingsalternativene for soldaten er få. Det rettslige rammeverket for maktbruk i militæret tillater i stor grad automatiserte responser, noe som gjør at det i større grad er mulig å lære seg automatiserte skyte-situasjoner (Spurkland, 2021, s. 331).

2.2.3 Nærkamp

Begrepet «håndmakt» brukes som synonym for *fysisk makt* med få eller ingen hjelpemidler (Spurkland, 2021, s. 338).

Nærkamp er den dominerende formen for «håndmakt» i Forsvaret og reguleres av krigens folkerett. Nærkamp er et lovlig maktmiddel å benytte i krig. Formålet med nærkamp er nærmere beskrevet i «Håndbok for nærkamp»:

«Hensikten med nærkamp utdanningen er å skape en offensiv og besluttsom soldat som er i stand til å slåss med alle tilgjengelige midler, for høy kampmoral, har evne og vilje til å vinne og har tiltro til at han vil kunne løse oppdrag i fred, krise og krig.» (Hærens våpenskole (HVS), 2013, s. 8).

Essensen i nærkamp er å *nedkjempe* personer nærmest uten grenser, eller slik nærkamphåndboken selv formulerer: «I militær nærkamp på liv og død i krigstid finnes ingen regler» (HVS, 2013, s. 14). Som det fremgår av sitatet er målet også at besluttsomheten eller *handlekraften* utvikles. Handlekraft handler om at man har en gjennomføringsevne for å oppnå det man vil og innbefatter blant annet effektivitet. Dette er en forutsetning for å minimere responstiden og vinne situasjonen. Nærkamp utgjør et av de virkemidlene soldater har for å nedkjempe, herunder ta livet av en fiende. En skarp situasjon kan innebære at man må krysse en psykologisk grense. For å ta menneskeliv må soldaten ha evnen og viljen til å bryte sine mentale sperrer og vise *vinnerinstinkt* for selv å overleve (s. 17).

Ettersom man i Forsvaret ofte kan bli satt i pressede og kritiske situasjoner hvor man må respondere raskt, slik at rasjonelle angrep og motangrep kan gjennomføres direkte, er det avgjørende at nærkampen er et handlingsmønster som er drillet og automatisert (Spurkland, 2021, s. 341). Initialresponsene, også kalt verstefallsberedskap, er faste handlingsmønstre som utøves på drill og i refleks. Handlingsmønstrene utløses i kritiske situasjoner fordi man oppfatter en akutt fare (HVS, 2013, s. 8).

2.3 Mental kapasitet og stressmestring

Mental kapasitet eller kognitiv kapasitet er den kapasiteten hjernen har til å prosessere informasjon. Hjernen har naturlige begrensninger på dette, og det kan derfor være vanskelig å ta inn mye informasjon på samme tid om man ikke er vant med det. Måten å komme utenom dette på er ved å automatisere eller innlære handlinger, slik at vi bruker lite kognitiv kapasitet på dette (Phelps et al., 2017, s. 43). For å skille på disse typene av kognitive prosesser benyttes system 1 og system 2 prosesser jf. Teorien til Kahneman (2011, s. 20-21). *System 1* prosesser skjer raskt og er automatiserte. Handlingene krever ikke mye tankevirksomhet og de skjer derfor ofte i underbevisstheten. *System 2* er kontrollerte prosesser. Disse prosessene krever tankevirksomhet og kognitiv kapasitet for å utføres. Dette er ofte handlinger som oppleves vanskelige fordi man ikke har mye erfaring (Kahneman, 2011, s. 20-21).

Stress er en overlevelsesrespons eller reaksjon som skjer i individet når det oppstår en uoverensstemmelse mellom individets mestringsforutsetninger og belastningsfaktorer (Eid & Johnsen, 2018, s. 43). Dette omhandler både *indre* og *ytre* stressorer som representerer forhold som stresser individet henholdsvis kognitivt eller fra miljøet (Risan, 2019, s. 20-21). Stress medfører som oftest en rekke fysiologiske responser som skjelvninger, utvidede pupiller, økt puls og pust. Disse er responser som i realiteten skal øke vår overlevelsessjanser når vi utfordres fra miljøet og intensiteten avhenger av graden vi opplever stresset på (s. 34). Fysiologiske responser grunnet for mye stress vil vanskeliggjøre finmotoriske bevegelser. Dette illustreres av den omvendte u-kurven som viser hva som skjer når stressresponsen fyller for mye. Stress innenfor individets toleranse vil ofte vise seg å være nyttig for å optimere prestasjonen (s. 40). Til dette finnes ulike stressmestringsmetoder for å minske stressnivået som b.la. drill og automatisering. (s. 78-85).

3.0 Metode

I det følgende kapittel vil vi redegjøre for hvordan vi har innhentet kunnskap til besvarelsen av vår oppgave, samt begrunne vårt metodiske valg.

3.1 Metodikk

Vi ønsker å se nærmere på et fenomen innenfor det politifaglige område, nærmere bestemt betydningen av en militær bakgrunn i utførelsen av ordenstjenesten. Målet i denne oppgaven vil derfor være å oppbygge kunnskap rundt dette fenomenet, og på den måte utvikle en teoretisk forståelse av denne kunnskapen (Grønmo, 2016, s. 69). Metodikken som vil benyttes er *empirisk metode*. Her vil vi bruk en induktiv fremgangsmåte, hvor vi ved hjelp av observasjoner basert på erfaring underbygger en konklusjon (Olsvik, 2014, s. 56). Den empiriske data vil altså drøftes i lys av teorien, gjennom systematiske analyser, og på den måte kunne svekke eller styrke vår forforståelse, som har dannet grunnlaget for problemstillingen (Grønmo, 2016, s. 75).

Problemstillingen er kompleks fordi den består av flere elementer og ikke kan besvares på en enkel måte. Vi forventer at informasjonen vi innhenter ikke består av entydige svar, men nærmere av refleksjoner basert på erfaringer. Derfor vil en *kvalitativ tilnærming* gi oss mest mulig relevant informasjon, som kan drøftes i lys av teori og derved besvare vår problemstilling (Barstad & Glasø, 2021, s. 148).

Ved å benytte oss av dybdeintervju, får vi mulighet til å inngå i dialog med informanter og dermed innby til refleksjon rundt den konkrete erfaringen de har gjort seg. Vi må få svar på hvordan informantene forstår sine erfaringer, hvordan de mener «ting» er og hvorfor de er slik (Tjora, 2021, s. 31).

Vi må være bevisste på at resultatene og informasjonene vi innhenter ikke er representative. Det er informasjon i form av tekst og ikke tall eller andre mengdetermer (Grønmo, 2016, s. 75). Olav Dalland ordlegger det slik; «Kvalitativ forskning får frem det særegne, mens kvantitativ forskning finner det gjennomsnittlige» (2012, s. 113). Informasjonen som fremkommer i intervjuene, er altså gjenstand for individenes egne subjektive holdninger og særegne erfaringer. Det er også verdt å nevne at dybdeintervjuet er intersubjektivt og dermed avhengig av møtet mellom intervjuer og informant. Informantens svar og refleksjoner vil kun være så gode som våre spørsmål og interaksjon med dem tillater. Det er derfor viktig at vi gjør et godt forarbeid og stiller forberedt til intervjuet med blant annet en utarbeidet intervjuguide (Tjora, 2021, s. 38). Det er derfor også en styrke og ressurs å kunne være to intervjuere. En primærintervjuer som har primærkommunikasjon og en støttende intervjuer til

å holde oversikten og stille komplementerende spørsmål.

Til slutt kan det nevnes at en større representativitet ville kunne oppnås om vi hadde et større utvalg av informanter. Grunnet oppgavens størrelse har vi måtte begrense oss til et mindre utvalg. Oppgavens konklusjoner vil derfor bare kunne brukes som en pekepinn innenfor området og det trengs altså mer forskning for å konkretisere resultatene ytterligere.

3.2 Forforståelse

Som utgangspunkt for vår problemstilling har vi dannet oss en forforståelse. Det er dette utgangspunktet vi benytter oss av for å tolke det materialet vi innhenter (Olsvik, 2014, s. 111). Vår forforståelse er nærmere beskrevet innledningsvis. Den omhandler koblingen mellom Forsvaret og politiet på et overordnet nivå. Nærmere bestemt i hvilken grad disse to yrkene er kompatible, hvilke overføringsverdier det er fra Forsvaret til politiet og hvordan polititjenestepersoner blir påvirket av sin militære bakgrunn i sin tilnærming til utførelsen av ordenstjenesten. Gjennom diskusjon og refleksjoner har vi forsøkt å sette ord på våre fordommer og forutinntatthet. På tross av at Forsvaret og politiet har klare forskjeller og må holdes adskilt, ser vi likevel nytteverdi i å ta med seg egenskaper og erfaringer fra Forsvaret til politiet.

Vi ser for oss at Forsvaret har verdier, kompetanse og egenskaper som vil være nyttige og øke kvaliteten, samt effektiviteten i utførelsen av ordenstjenesten i politiet. Herunder momenter som disiplin, punktlighet, ansvar, samarbeid og vurderingsevne. Der vi ser kontrasten mellom de to yrkene er når det gjelder selve maktbruken og det er også nettopp dette temaet vi ønsker å undersøke. Forsvaret og politiet adskiller seg fundamentalt i utøvelsen av fysisk makt og vi finner det derfor interessant å undersøke hvordan den tillærte maktanvendelsen fra Forsvaret utspiller seg, når individet starter i ordenstjenesten som polititjenesteperson. Forskjellen er at Forsvaret benytter maktanvendelse mot en *ekstern fiende* i et krigsscenario og at politiet benytter maktanvendelse mot sin *egen befolkningen* som et ledd i opprettholdelse av ro og orden, eller kriminalitetsbekjempelse. Vår forforståelse på dette punktet kan derfor konkretiseres til at:

En militær bakgrunn kan føre til at man har en annen tilnærming til fysisk maktbruk i utførelsen av ordenstjenesten. Polititjenestepersonene må generelt være bevisst på tidligere

erfaring og tydelig adskille disse fra utførelsen av ordenstjenesten, for at dette skal være i tråd med regelverket og politiets samfunnsfunksjon.

Når vi går inn i intervjuene med denne forforståelsen er det viktig at vi forholder oss nøytrale i samtalen med informanten, slik at vi minimerer bias, eller primaritetseffekten. Vi må være oss bevisste omkring rollen vår som nøytral intervjuer, på tross av at vi underveis i intervjuet kan få informasjon som bekrefter vår forforståelse og at vi dermed låser oss til denne. Vi må tvert imot holde tolkningsrommet åpent (Olsvik, 2014, s. 98). Da tolkningen er sentral i bearbeidelsen av vår data, må vi være oss bevisste *hermeneutisk metode*. Vi må fremvise en åpen og søkende tilnærming til det vi skal undersøke. Dette kan gjøres ved å utvise nysgjerrighet og stille relevante oppfølgingsspørsmål til informantens refleksjoner (s. 99). Hermeneutisk metode er et tolkningsredskap. Bruken av denne tilsier at erfaringene til informantene ikke kan benyttes som direkte kunnskap, men at vi trenger å bearbeide denne og sette den inn i en kontekst. Vi ønsker å få reflekterende svar som gir oss mulighet for å fordype oss i svaret og tolke det på en nyansert måte. Denne typen tolkningslære kalles også for hypotetisk-deduktiv metode eller HDM (s. 95). Her vil vi utfordre våre egne fordommer og bestrebe oss på å være objektive, åpne, detaljerte og ærlige i møtet med informanten, slik at tolkningen av dennes subjektive mening skal bli relevant som kunnskap (s. 96).

3.3 Utvelgelsesprosess

Utvelgelsesprosessen danner utgangspunktet for vår datainnsamling. Da det kvalitative studie i liten grad kan benyttes til å generalisere fenomenet, må vi gjøre et godt grunnarbeid og strategisk utvelge informanter med spesielle kriterier, også kalt et kriterieutvalg. Dermed utvikler vi kunnskap som kan være relevant for liknende informanter med samme kriterier. Vi benytter oss av kriterieutvalg i den hensikt å studere noe som er knyttet til informantene og deres erfaringer, jf. problemstillingen vår (Tjora, 2021, s. 47-48).

Følgende kriterier ble oppstilt:

1. Bakgrunn fra Forsvaret som går utover en vanlig verneplikt
2. Minimum 2 års aktiv tjenesteerfaring fra Forsvaret
3. Nåværende aktiv i jobb innenfor ordenstjenesten i politiet

De to første kriteriene resulterte i informanter med en lenger og selvvalgt karriere innenfor Forsvaret. Her har kulturen fra Forsvaret hatt tid til å bli internalisert i individet, og dermed blitt en del av informantens *habitus*. Habitusbegrepet er en grunnleggende del av vår identitet og sitter i oss uten at vi er klar over det. Dermed kan erfaringene ha en betydning for hvordan individet tenker og handler (Wilken, 2008, s. 36). I Norge er vernepliktstjeneste svært vanlig og i noen grad obligatorisk, men vi følte ikke at denne erfaringen var tilstrekkelig til å ha en nevneverdig påvirkning på ordenstjenesten. Det å ha hatt karriere i Forsvaret betyr både at personen har ønsket å gå den veien, samt at personen har hatt en lengere erfaring innenfor yrket.

Det tredje kriteriet ble utvalgt da vi ønsket å koble den militære bakgrunnen med ordenstjenesten i politiet jf. vår problemstilling. Det har ikke vært relevant å se på andre områder innenfor politiet som etterforsknings- eller forebyggingsfeltet, da vi ønsket å fokusere på maktanvendelsen. Maktanvendelsen kommer primært til uttrykk under utførelsen av ordenstjeneste i politiet, som patruljeseksjonen har ansvar for.

Selve utvelgelsen av informantene var selvvalgt gjennom vårt nettverk. Vi utvalgte 4 informanter, kalt informant A-D. Informant A ble utvalgt gjennom bekjenskaper i en politifaglig fritidsaktivitet. Informant B og D ble utvalgt gjennom bekjenskaper fra praksisåret i B2 og informant C ble utvalgt gjennom en anbefaling fra vårt politifaglige sosiale nettverk. Informantene er i denne oppgaven tildelt en kode som vist i tabell 1. Denne vil benyttes videre i oppgaven.

Informant	Kode
Informant A	K1
Informant B	K2
Informant C	K3
Informant D	K4

Tabell 1 - Oversikt over informanter.

3.4 Gjennomføringsprosessen

Før deltakelse mottok alle informantene et informasjonsskriv med alle relevante detaljer rundt intervjuene og forskningsprosjektet. Dette informasjonsskrivet er vedlagt oppgaven. En intervjuguide ble utformet for å veilede oss underveis i intervjuet, samt øke sjansen for å holde en rød tråd gjennom spørsmålsstillingen. Hensikten med intervjuguiden var at den skulle fungere som et hjelpeverktøy og ble derfor ikke fulgte slavisk. Vi bestrebet oss på å ha flyt i samtalene og innby til egenrefleksjon.

Spørsmålene ble formulert som åpne spørsmål for å la informantene snakke fritt, slik de kunne utforske egne erfaringer. Teorien la altså ikke føringer for spørsmålene, men vil i analysedelen likevel legge tydelige føringer for bearbeidelsen av informasjonen (Tjora, 2021, s. 43). Intervjuguiden er likeledes vedlagt oppgaven.

Rammen for intervjuene var politihøgskolens lokaler i Oslo. Intervjuet ble utført i et uforstyrret lokale som innbød til trygghet og dialog. Intervjuene ble tatt opp på to lydopptakere og varigheten på intervjuene var avtalt til å vare rundt 45 minutter. To av intervjuene ble dog av lengere varighet, da situasjonen og informantens refleksjoner tilsa det. Vi ønsket ikke å gi et inntrykk av dårlig tid, i fare for å minske tryggheten og flyten i samtalen.

Etter alle intervjuer var overstått, begynte vi med transkripsjonsarbeidet. Her ble alt innholdet på lydopptakene transkribert på et separat Word-dokument på våre PCer. Heretter ble lydopptaket slettet, og det eneste vi sto igjen med var anonymiserte transkriberinger fra intervjuene.

3.5 Validitet/reliabilitet

Å vurdere validitet og reliabilitet er nødvendig i enhver empirisk oppgave. Med andre ord vil man se på henholdsvis *troverdigheten* av undersøkelsen for å trekke noen slutninger til det vi ønsker å undersøke, samt *påliteligheten* av undersøkelsen for å vurdere om resultatene er kommet frem på korrekt grunnlag (Thurén, 2009, s. 31-32).

Disse begrepene blir dog i høyere grad benyttet ved kvantitative studier, da disse forutsetter

en mer konkret fremgangsmåte med objektive analyser av en stor mengde data (Holter & Kalleberg, 1996, s. 22). I vår kvalitative studie har vi 4 informanter med ulike operative bakgrunner innenfor Forsvaret. Herunder har vi utført dybdeintervju hvor vi innbyr til refleksjon ved hjelp av åpne spørsmål. Studien vil derfor i høy grad styres av informantens subjektive vurderinger. Vår egne subjektive vurderinger av hva vi anser som relevant informasjon fra intervjuet, vil også styre vinklingen av oppgaven ved at vi utelukker informasjon som andre kan anse som relevant. Dette kan føre til en svekkelse av påliteligheten.

Da vi ikke har noen kontrollgruppe å sammenligne med, for eksempel personer *uten* militær bakgrunn, vil vi ikke ha noe sammenligningsgrunnlag til å vurdere påliteligheten på en statistisk tilfredsstillende måte. Resultatene for den valgte gruppen kan altså *ikke* brukes til å generalisere, ettersom vi ikke med sikkerhet kan si at resultatene utspringer på bakgrunn av den militære erfaringen. Resultatene kan isteden benyttes til å utforske et område innenfor det politifaglige og kaste lys på eventuelle interessante funn.

4.0 Resultater og diskusjon

I dette kapitlet vil de mest sentrale funnene fra intervjuene våre bli presentert. Funnene vil bli analysert gjennom relevant teori. For at resultatene våre skal komme godt frem og besvarelsen av problemstillingen om hvilke *muligheter* og *utfordringer* politibetjenter med militær bakgrunn møter i ordenstjenesten, skal vi først se nærmere på *hvorfor* informantene gikk fra det militære til det polisiære. Deretter presenteres informantenes opplevelse av *hvordan den militære bakgrunnen deres gir utslag på politiarbeidet og tilnærmingen til fysisk maktbruk i ordenstjenesten*.

4.1 Overgangen fra det militæret felt til det polisiære felt

Politiet og militæret har to vidt forskjellige samfunnsfunksjoner. Den ene skal forsvare riket mot en *ytre* fiende, mens den andre skal yte en service-funksjon *i* samfunnet, opprettholde ro og orden, samt sikre borgenes trygghet (Meld. St. 10 (2016-2017), s. 111). Kjerneoppgavene er derfor i liten grad overlappende. Likevel finnes likhetspunkter mellom de to, særlig i relasjon til det operative. Utfordringer som krever umiddelbar respons, høy grad av ansvar, samt maktbruk går gjerne igjen i begge yrkene. Dessuten krever begge yrkene en høy grad av

fysisk og mental styrke og forutsetter at man kan jobbe i lag og samhandle med andre. Vi tenker disse årsakene kan bidra til at man ser militærfolk forlate det militære felt til fordel for det polisiære felt.

For å skape en oversikt over våre informanters bakgrunn og årsak til karrierebytte har vi samlet denne informasjonen i følgende tabell. All informasjon som er inkludert her fremkommer av intervjuene.

Kode	Militær erfaring/bakgrunn	Alternativ karrierevei	Årsak til karrierebytte	Stilling/videre ambisjoner
K1	Samlet erfaring: 8 år. Befalsskoleutdanning. Antall internasjonale operasjoner: 1	Krigsskolen.	Motivasjon. Forandring.	IP3 ¹ .
K2	Samlet erfaring (militærpoliti): 5 år. Befalsskoleutdanning.	Krigsskolen.	Avslag på krigsskolen. Forandring.	IP4.
K3	Samlet erfaring: 4 år. Antall internasjonale operasjoner: 1	Krigsskolen.	Livssituasjon.	IP3.
K4	Samlet erfaring: 4 år.	Krigsskolen. Befalsskoleutdanning. Forsvarets	Livssituasjon.	IP4. Ambisjon om IP3/IP1.

Tabell 2 - Oversikt over informantenes bakgrunn og grunnlaget til karrierebytte.

Av tabell 2 fremgår det at alle informantene hadde krigsskolen som første alternative utdanning til politihøgskolen. Dette er spesielt interessant med tanke på at teorien gjør klare

1

IP står for innsatspersonell. Denne betegnelsen brukes på tjenestepersoner som regelmessig utfører ordenstjeneste, eller er i livvaktjeneste. IP1: Tjenestepersoner i beredskapstroppen (BT). IP2: Tjenestepersoner i livvaks tjenesten. IP3: Tjenestepersoner i utrykningsenhetene (UEH). IP4: Andre tjenestepersoner med våpengodkjenning (NOU 2017: 9, s. 56-57).

skiller mellom politiets og militærets samfunnsfunksjoner. Vi ønsker derfor å se på årsakene til karrierebytte, ettersom vi forsøker å få en ide om hvilke faktorer som har vært avgjørende for at informantene gikk fra Forsvaret til politiet.

På spørsmål om hvorfor informantene valgte politiyrket fremfor Forsvaret nevnte to av informantene tilnærmedesvis samme årsak.

«(...) Det var det som var mest likt. Man trener veldig mye mer i Forsvaret og får aldri lov til å prøve det skikkelig. Det er en motivasjon til å gå til politiet.» - K1

«(...) I Forsvaret trener man veldig på «hvis en dag». Da skal vi være jævlige klare. (...) Mens i politiet, i hvert fall operativt, så kan du få det hele tiden.» - K2

Her kommer informantene inn på at hovedårsaken til karrierebyttet var at hverdagen i Forsvaret baserte seg for mye på trening. De følte at de i liten grad benyttet ferdigheter som de hadde lært, fordi man sjeldent havner i krig eller skarpe situasjoner. Hvorimot de i politiet kontinuerlig følte seg utfordret i tjenesten og fikk benyttet egenskapene de trente på. Mangelen på skarpe situasjoner og den enorme treningsmengden på noe som nesten aldri skjer, vil kunne svekke motivasjonen over tid. I det operative politiet vil man derimot stå overfor en variert hverdag, hvor treningen i høyere grad er direkte overførbar til jobben på kortere sikt. Man trener på scenarier som man vet at man høyst sannsynlig vil kunne møte. Hvorimot man i Forsvaret trener mot noe som rent hypotetisk kan skje, men sannsynligheten er svært liten.

K4 kaster dog lys over en annen årsak:

«Jeg har alltid vært glad i å snakke med folk (...) problemløsning og være en del av noe større enn seg selv.»

K4 nevner her i høyere grad en egenskap som ofte forbindes med politiet. Hvor man i Forsvaret driver med ordregiving og direkte kommandopreget kommunikasjon, er man i politiet i høyere grad opptatt av å trykke befolkningen ved å benytte dialog på lavest mulig nivå. Vedkommende setter også fokus på det å løse problemer, samt være «en del av noe

større», hvilket både Forsvaret og politiet har elementer av.

I motsetning til de ovennevnte informantene forteller K4 at vedkommende i større grad forbinder politiet med kommunikasjon og problemløsning, kontra å trekke sammenligninger mellom Forsvaret og politiet. K4 er også den eneste informanten som vurderte å ta en sivilutdanning. På en annen side forteller K4 *også* om sine ambisjoner innenfor politiets beredskapstropp. De som blir en del av beredskapstroppen får spesiell opplæring i å håndtere skarpe situasjoner, hvilket nettopp er den *mest* operative delen av politiet. Beredskapstroppen er dessuten den delen av politiet som har flest likhetstrekk med specialsoldater i Forsvaret, når det kommer til håndteringen av, og treningen på skarpe situasjoner.

Fellesnevneren fra ovennevnte sitater viser at informantene søker operative elementer i deres yrke. De gir uttrykk for at militæret har likhetstrekk med det polisiære, men at man i den daglige operative polititjenesten utfordres i større grad på elementer fra treningen enn i Forsvaret. Dette har medvirket til at informantene har byttet yrke. Spørsmålet er *i hvilken grad informantenes tjeneste i politiet påvirkes av den militære bakgrunnen*, både med hensyn til *muligheter og begrensninger*.

4.2 På hvilken måte påvirkes den fysiske maktutøvelse?

Bruken av tvangsmakt står sentralt både i Forsvaret og i politiet, men teorien viser til store forskjeller. Her ønsker vi å synliggjøre *ulikhetene* og trekke frem *hvordan polititjenestepersonens tilnærming til maktutøvelse kan påvirkes*.

Som tidligere nevnt adskiller den militære doktrinen seg fra den polisiære. Maktbruken i Forsvaret er langt mer *offensiv* og bygger på en *kollektiv og absolutt* tilnærming. Det rettslige rammeverket for maktbruk gir rom for automatiserte responser, hvor *handlekraften* vil være avgjørende for utfallet. I en skyte-situasjon vil det være mye større rom for å automatisere når *soldaten* kan skyte enn når *polititjenestepersonen* kan skyte fordi vurderingskriteriene og handlingsalternativene er færre for soldaten enn for polititjenestepersonen (Spurkland, 2021, s. 331).

Politiets maktbruk er derimot *defensiv* og bygger på en *betinget og individrettet* tilnærming. Polititjenestepersonen må hele tiden jf. Pl. §6 sikre at maktbruken mot befolkningen er

nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig (Lie og Lagestad, 2011, s. 8). Vilklårene for maktbruk baserer seg på forholdsmessighet og nødvendighet sett opp mot hvem det gripes inn overfor, hva man oppnår og hvilke virkninger det har i den aktuelle situasjonen. I forlengelse av pl. §6 er polititjenestepersonen også i stor grad preget av selvstendighet og skjønnsmessige vurderinger. Det er avgjørende at polititjenestepersoner har *god dømmekraft* for å komme frem til gode løsninger når det ikke finnes klare anvisninger med hensyn til hva som skal gjøres. Man står fritt til å velge mellom ulike handlingsalternativer (NOU 1981: 35, s. 11). I en politisammenheng vil mye handlekraft uten dømmekraft være dårlig utført politiarbeid og kan være lovstridig i forhold til politiets maktbruk.

For mange polititjenestepersoner kan det være en omveltning å gå fra et yrke som trener på handlekraft og maksimal maktbruk i enhver kritisk situasjon, til hele tiden å reguleres av lovverk og gjøre vurderinger av nødvendigheten av maktbruken. Dette gjelder spesielt når det kommer til tvangsmakt og den øvre del av maktpyramiden. Det kan tenkes å være en større omveltning for de som rent faktisk har vært i krig og har benyttet Forsvarets maktanvendelse utenfor treningen. K1 er en av de med erfaring fra internasjonale operasjoner til krigsområder. På spørsmål om hvilke *utfordringer* informanten stod overfor i karrierebyttet fra Forsvaret til politiet med hensyn til maktanvendelse, svarte K1:

«Skadebegrensende skudd. Det sitter litt i meg enda. Jeg merker at jeg har et annet forhold til det dødeligste virkemiddelet som vi har, kontra andre.»

K1 vedkjenner at omveltningen har vært stor og utdyper med følgende:

«Det handlet om at man hadde en tankegang om at nå er løpet kjørt. At man går veldig høyt ut. Man må kanskje tune seg ned litt og børste av øverste steget på skalaen, i forhold til hva man hadde i Forsvaret. Klare å evne å bruke hele skalaen. Tvinge seg selv til å tenke at jeg ikke trenger å skyte i kassen. Det er tid og anledning til å skyte varselskudd og skadebegrensende skudd.»

Vedkommende nevner her de utfordringer som er forbunnet med å ha en tankegang som baserer seg på *handlekraft* og en *offensiv* og *absolutt tilnærming*, hvor det å avfyre skudd er ensbetydende med å drepe en fiende. Politiet åpner derimot opp for at bruk av våpen ikke

nødvendigvis må resultere i et forsøk på å drepe en person. Bruk av våpen kan faktisk ha flere funksjoner som er mer skånsomme enn å «skyte i kassen», eksempelvis skadebegrensende skudd eller varselsskudd. For å kunne skyte noen i politisammenheng kreves det blant annet at det må være «absolutt nødvendig», hvilket samsvarer med en *defensiv tilnærming* (Våpeninstruks for politiet, 2015, § 4-3).

K1 forklarer at vedkommende fra Forsvaret hadde en tankegang om at «løpet var kjørt» og gikk dermed «veldig høyt ut». Vedkommende synliggjør utfordringene tilknyttet det å bruke hele «skalaen» (maktpyramiden). I Forsvaret er man ikke bundet til «minst-mulig-makt-prinsippet» og har dermed adgang til å sette inn maksimal styrke (Dahl, 2008, s. 30-31). I politiets tilnærming til maktbruk er det sentralt å kunne reversere maktbruken. For å evne å gå ned på maktpyramiden ved blant annet bruk av våpen er *risikovurdering* sentralt. Risikovurderingen man foretar av hvor farlig en person er, er bestemmende for hvilke forholdsregler man tar. En person som regnes for å være livsfarlig vil unektelig resultere i en eskalering av maktbruken.

Amnesty International omtaler i dette sitatet hvordan den militære metodikken adskiller seg fra politiets:

«Military armed forces are instructed and trained to fight an enemy. Their operational mindset and modus operandi is the conduct of hostilities in which the use of force, including lethal force, is the first choice of action. Their equipment is designed to neutralize the enemy, and not to minimize damage and injury, nor protect and preserve life.» (Amnesty International, 2015, s. 160)

I Forsvaret læres man opp til at fienden alltid vurderes som en *høy* trussel. Da soldater bruker våpen under krigføring vil også risikoen for å bli truffet av et kritisk og livstruende skudd være ytterst prevalent. Man trenes altså i å ha et høyt nivå av beredskap og være modig, samt handlekraftig i situasjoner hvor man står overfor fiender, da et øyeblikks uoppmerksomhet kan ha fatale konsekvenser.

Denne ekstreme vurdering av risiko er en helt annen og langt ifra hva som er fordelaktig i politiets ordenstjeneste i samfunnet. Som et dialogbasert politi må man forutsette at man kan starte lavt på maktpyramiden i langt de fleste tilfeller. Det er ytterst sjeldent at

polititjenestepersoner møter scenarioer som tilsier at bruk av maktmidler over arrestasjonsteknikk er nødvendig. En militarisert tilnærming i stil med «The New Centurion» som føler seg adskilt fra befolkningen med en oss-mot-dem-tankegang og er mistenkelig til alle borgere vil ikke være kompatibelt med måten politiet opererer i Norge på, hvor fokuset er en dialogbasert tilnærming som er nært forbundet med politistilen «The Bobby» (MacVean & Neyroud, 2012, s. 41).

K2 beskriver godt måten vurderingen av risikoen må tilpasses politiet:

«Jeg tror det som var en stor forskjell for meg og som jeg fortsatt jobber med er vurdering av risiko. (...) Det har tatt meg tid å forstå at jeg ofte vurderer noe som en høyere risiko enn det mange av de jeg jobber med gjør. (...) Jeg ser så mye mer verstefallsteori.»

På tross av at det er tydelige skiller er vi også interesserte i å høre om informantene har opplevd at den militære bakgrunnen kan være en *fordel* i utførelsen av ordenstjenesten. K1 forteller her om mentale forberedelser til kritiske situasjoner i ordenstjenesten som krever en respons ved bruk av skytevåpen:

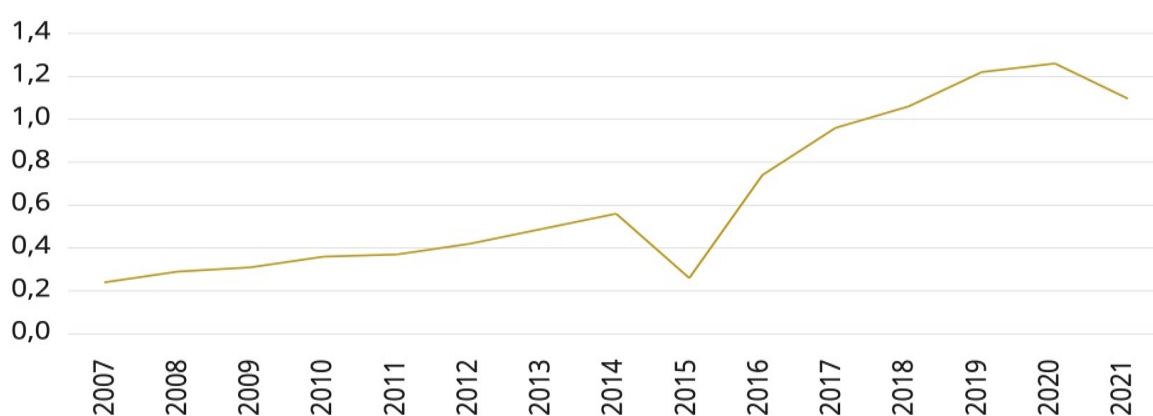
«(...) Man visualiserer og forbereder seg mentalt. (...) Det tror jeg gjør meg rustet hvis jeg står i en lignende situasjon. Det er en stor forskjell fra folk som ikke har erfaring i det hele tatt. Å tørre å tenke tanken på å skyte han.»

Her trekker K1 frem den erfaringen og treningen vedkommende har med skytevåpen fra Forsvaret, som resulterer i at vedkommende i høyere grad føler seg trygg på tanken om å potensielt ta et annet menneskes liv. Visualisering og mentale forberedelser rundt det å ta et liv går igjen i forhold til det militære tankemønsteret, hvor man er nødt til å krysse en psykologisk grense for å kunne skade, lemleste eller drepe et annet menneske (HVS, 2013, s. 17). Disse barrierene er nødvendige å bryte for å kunne sikre egen overlevelse.

Dette offensive tankemønsteret finnes i høyere grad innenfor det militære. Likevel kan det være overførbart til politiet, at man også her kan stå i situasjoner hvor man må ta menneskeliv. Det kan argumenteres for at en trygghet med bruken av det dødeligste maktmiddelet for polititjenestepersonen er en *styrke* i kritiske situasjoner, så lenge

polititjenestepersonen evner å reflektere rundt *nødvendigheten* av bruken i forhold til profesjonell dømmekraft.

På en annen side ser vi at oppdrag der man bevæpner seg er lite utberedt når det gjelder politiets hverdagsoppdrag. Av figur 2 kommer det fram at væpnede oppdrag utgjør totalt 0,2-1,2% av det samlede antall politioppdrag. Det er altså svært lite brukt. Verdt å bemerke er at væpnede oppdrag ikke er ensbetydende med at våpenet faktisk benyttes. Statistikken viser altså *ikke* til bruk av skytevåpen, men utelukkende bevæpning. Figur 2 viser at selv om det er lite, så ser vi en *økning*.

Figur 2 - Antall oppdrag i prosent med bevæpning, av oppdragene som er registrert i politioperativt register (PO) i perioden 2007–2021 (Maktmiddelutvalget, 2022, s. 79).

Her kan det diskuteres hvorvidt den militære bakgrunnen utgjør en *styrke* ved at den fører til mindre stress og kognitivt overskudd, eller en *svakhet* ved at man «enklere» tar i bruk skytevåpen. Samtidig kan erfaringen gjennom Forsvaret føre til at man i mindre grad blir påvirket av stressreaksjoner og får et mentalt overskudd. Graden av stressmestring vil kunne frigjøre kognitiv kapasitet og resultere i et mentalt overskudd, noe som gjør at man i større grad kan klare å beholde overblikket i en stresset situasjon, og muligens håndterer denne bedre. Dette illustreres ved følgende sitat av K3:

«Det mentale overskuddet føler jeg at jeg har. Bevege seg opp og ned på maktpyramiden. Der kjenner jeg at jeg har, oftere enn enkelte andre kollegaer, lettere for å justere meg ned.»

Vedkommende føler at erfaringen fra Forsvaret bidrar til å skape handlingsrom og gjør det

enklere å forholde seg dynamisk til maktpyramiden, slik man i høyere grad kan overskue når man må eskalere og reversere maktbruken. Dette vil være en klar *fordel* i ordenstjenesten, da man på denne måten klarer å tilpasse maktbruken sin til situasjonen.

En måte å frigjøre mental kapasitet er gjennom automatisering hvor man trener på ferdigheter og handlingsmønstre, slik at de inkluderes i individets *system 1 prosesser* (Kahneman, 2011, s. 20-21). Dermed skjer handlingsmønstrene raskt og det brukes ikke mye tankevirksomhet eller mental kapasitet på å handle (Phelps et al., 2017, s. 42). I Forsvaret jobber man mye med dette. Selv om kun få opplever å måtte bruke ferdighetene i reelle krigssituasjoner består størstedelen av tiden i Forsvaret av trening mot det som i verstefall kan skje. Dette fører til at personer med militær bakgrunn forstår viktigheten av trening og automatisering. Det handler om å være forberedt på det verste og ikke overlate noe til tilfeldighetene. Følgende to sitater fra henholdsvis K1 og K4 beskriver denne tematikken svært godt:

«Den erfaringen og erfaringsbanken jeg har er med på å gjøre meg roligere og tryggere i utførelse av tjenesten. Jeg har drillet og gjort ganske mye ting før som er med på å redusere stressnivået, kapasiteten blir bedre.»

«(...) det går tilbake på treningen. At du har trent så godt og du vet at hvis du må bruke det, så klarer du å bruke det godt. Det gir deg en ro. Da er du kanskje mer trygg når du går inn i en situasjon. Du vet kanskje litt når du skal bruke de ulike maktmidlene. Man bruker mer riktig maktmiddel til situasjon.»

Disse sitatene beskriver hvordan informantene oppnår en grad av automatisering gjennom drilling og trening, hvilket fører til redusert stressnivå, samt bedre kognitiv kapasitet. K4 understreker også hvordan trening med et maktmiddel gir en økt følelse av trygghet, når dette maktmiddelet må benyttes. Dermed klarer man å benytte maktmiddelet på en effektiv måte når situasjonen tilsier det. Dette er igjen en faktor som resulterer i at man kan benytte minst mulig makt, da maktmiddelet vil kunne bli brukt på mest mulig effektiv måte. Klarer man ikke å benytte maktmiddelet på en effektiv og lempelig måte, vil det som oftest resultere i at man må opp på maktpyramiden for å oppnå det formålet man ønsker i oppdraget.

Vi har nå tatt for oss hvilke *fordeler* og *utfordringer* informantene føler den militære bakgrunnen gir under utførelse av ordenstjenesten. Informantene beskriver en rekke indirekte

faktorer som både gir dem en fordel ved å utføre lempelig makt, men også de utfordringene de står overfor med de erfaringene de har med seg fra Forsvaret. Maktbruken i Forsvaret og politiet er vanskelig å sammenligne, da *formålet med maktbruken* er fundamentalt forskjellige. Det finnes dog en type makt som vi ønsker å trekke frem og utforske nærmere. Dette er fysisk makt *uten* bruk av våpen, såkalt «håndmakt» (Spurkland, 2021, s. 338).

4.2.1 Fra nærkamp til arrestasjonsteknikk

Håndmakt er essensielt, både i Forsvaret og politiet, men formålet med maktbruken er vidt forskjellig. I Forsvaret blir *nærkamp* brukt som maksimal maktanvendelse for å nedkjempe fienden, mens man i politiet benytter *arrestasjonsteknikk* til å ta kontroll på personer på lempeligst mulig måte (Spurkland, 2021, s. 340). Som vanlig soldat i Forsvaret skjer krigføring ofte over en lengre distanse. Det er dermed sjeldent at man i Forsvaret får bruk for nærkamp, da man stort sett benytter seg av skytevåpen på lengre avstand. Nærkamp brukes i høyere grad av spesialsoldater som må benytte seg av «silent killing». Likevel finnes det situasjoner hvor den vanlige soldat kan ha et defekt våpen eller hvor motstandere kommer innenfor en slik avstand at skytevåpen ikke lengere er aktuelt. Her vil formålet med nærkampen være å *nøytralisere* fienden og selv unngå alvorlig skade eller død.

Arrestasjonsteknikk er den mest benyttede fysiske maktbruken innenfor ordenstjenesten. Teknikkene er utviklet for å være så skånsomme, men samtidig så effektive som mulig. Sammen med teknikker som hjelper med å få kontroll på person, lærer også polititjenestepersonen å utøve *nødverge* i situasjoner hvor det blant annet foreligger et ulovlig angrep mot polititjenestepersonen. Ved nødverge er det mindre fokus på skånsomhet. Det handler derimot om å benytte makt i den utstrekning det er nødvendig for å stanse angrepet (Lie & Lagestad, 2011, s. 8-9). Poenget med arrestasjonsteknikkene er derimot at de *aldri* må gå lengere enn nødvendig for å oppnå formålet. Primærformålet er å oppnå kontroll på så skånsom måte som mulig.

I de følgende avsnittene vil vi se på hvordan informantene evner å skille Forsvarets nærkamp fra politiets arrestasjonsteknikk, samt hvordan de eventuelt benytter elementer fra nærkampen i arrestasjonsteknikken. Informantene utviser delte meninger rundt måten de utfører arrestasjonsteknikk på. K1 sier blant annet følgende:

«Vi hadde ikke så mye fokus på Politiloven §6 i Forsvaret (...). Den nærkamptreningen man hadde fra Forsvaret er med på å legge et grunnlag og tankesett om at man skal vinne uansett. (...) Jeg mener at hvis man heller tar i litt for mye og det ser litt brutalt ut, men du får kontroll mye kjappere, er det mye mer lempeligere enn at man skal forsiktig, forsiktig, forsiktig. Kontra på en måte å banke han ned slik at han verken kan skade oss eller seg selv.»

Her mener K1 at vedkommende klarer å oppnå en høyere grad av kontroll og sikkerhet rundt situasjonen ved å benytte *mer* makt på et *tidligere* tidspunkt i interaksjonen med gjerningspersonen. Dermed mener vedkommende at vinner-mindsettet (tankesettet) fra nærkampen kan «tilpasses» arrestasjonsteknikken og benyttes i en modifisert form for å lukke handlingsrommet for arrestanten og få kontroll hurtigere. På denne måten mener informanten at den fysiske interaksjonen overordnet blir lempeligere, i motsetning til å hele tiden tenke på «minst-mulig-makt-prinsippet».

Selv om informanten mener at denne måten overordnet er lempeligere, går det umiddelbar i konflikt med lovverket tilknyttet forholdsmessighetsprinsippet, pl. §6, og bærer i retning av «policing by force». Det kan være at informantens erfaring tilsier at oppdrag i sin helhet løses på en mer skånsom måte. Likevel vil man ikke komme utenom det faktum at politiet *ikke skal* benytte seg av makt for tidlig i forløpet. Det er nemlig ikke gitt at situasjonen vil eskalere ytterligere. Trygghetsopplevelsen borgerne har overfor politiet vil bli redusert om politiet beveger seg bort fra sin *service-funksjon* og over i en mer dominerende *force-funksjon*.

En annen utfordring K1 trekker frem er at kolleger vurderer maktbruken til vedkommende som uforholdsmessig ved håndteringen av «vanskelige folk», men at denne utfordringen ikke er utpreget. Vi kan derfor ikke si noe om omfanget av gjeldende problematikk. Likevel finner vi det interessant å belyse informantens utfordringer med å tilpasse seg politiets tilnærming og tankemønster etter lang fartstid i Forsvaret:

«Utfordringen med å ha vært så lenge i Forsvaret er at du får en tankegang og et handlingsmønster som kanskje ikke korresponderer med hvordan resten av politinorge tenker eller gjør ting. (...).» - K1

«Jeg har tatt bort folk som jeg har oppfattet som litt vanskelig. Det at folk oppfatter meg som voldelig, både kollegaer og andre. (...) Det kan være en utfordring, men jeg føler ikke at den er utpreget (...).» - K1

Selv om K1 synliggjør tydelige utfordringer ved å ha en bakgrunn innfor nærkamp, forklarer K3 og K4 at de er bevisste på de tydelige ulikhetene mellom nærkamp og arrestasjonsteknikk. K4 forklarer det slik:

«Jeg skal ikke ut og krige nå. Nå er jeg politi og da er det de teknikkene man må bruke.»

Mens K3 måtte starte fra «scratch»:

«Det er en overgang i forhold til mindset. I Forsvaret kunne du bare gi max gass og maksimal voldelighet, mens i politiet kan du ikke det. Jeg var nødt til å gå i meg selv og starte fra scratch når jeg begynte med arrestasjonsteknikk.»

Dermed indikerer K4 og K3 at *vinner-mindsett*et og brutaliteten fra nærkampen *ikke* er noe vedkommende benytter seg av i arrestasjonsteknikken. I en situasjon hvor arrestanten yter *mye* motstand derimot, forklarer K3 at *vinner-mindsett*et fra nærkampen kan påvirke vedkommende under arrestasjonsteknikken i positiv forstand. Selv om det var en stor overgang teknikkmessig, fremhever K3 og K4 viktigheten av å ikke gi seg når det virkelig kreves.

«Du gir deg aldri. Du skal få det til, du skal ha på de jævla håndjerna. Du skal vinne over den personen. Så der har jeg nok tatt med meg noe fra Forsvaret. At vi skal ikke gi oss på tørre møkka. Men teknikkmessig var det en overgang fra å skulle ta livet av folk og det var målet hvis du havnet i nærkamp. Til å absolutt ikke ta livet av folk, men skåne de mest mulig.» - K3

«Det å skru på bryteren for fullt når det virkelig kreves. Og kunne skru den av når det kreves. (...) Man må vinne en kamp.» - K4

Videre forklarer flere informanter at muskelminnet og automatiserte handlingsmønstre slår inn i situasjoner hvor man står ovenfor en høy trussel som krever at polititjenestepersonen må

gi *alt* for å få vinne over motstanderen. I henhold til dette bringer K1, K3 og K4 noen refleksjoner frem på bakgrunn av stressede situasjoner hvor man må handle raskt og må bruke lite kognitiv kapasitet. K3 og K4 forteller begge om hvordan nærkampen fra Forsvaret sitter latent i kroppen og kan hentes frem i situasjoner hvor det virkelig trengs. Dermed tillegges nærkampteknikkene en positiv verdi, ettersom det ligger i muskelminnet og er noe som hjelper dem med å «vinne en kamp» når det ikke finnes andre muligheter.

«Noen ganger må man gi alt når situasjonen krever det. At man har det litt i muskelminnet.»

- K4

I motsetning til K3 og K4 beskriver K1 denne utfordringen, men i en mer negativ kontekst. Vedkommende forbinder dette med å «feile», og ser derfor at disse handlemønstrene er tilpasset militære forhold, og i mindre grad polisiære.

«Jeg har jo feilet litt da. (...) Når man blir stresset, er det veldig fort gjort å gå tilbake til muskelminnet (...).» - K1

Overordnet sett er samtlige informanter enig i at de to teknikkene er viktige å skille fra hverandre, men at de i ordenstjenesten møter på utfordringer tilknyttet dette. K1 beskriver situasjoner hvor vedkommende opplever at bruken av mer makt kan føre til lukkede handlingsrom for arrestanten og dermed lempeligere makt i et overordnet perspektiv. Informantene utviser delte meninger om erfaringen fra nærkamp, som et innøvd handlingsmønster, er en *fordel* eller en *ulempe* i stressende situasjoner i ordenstjenesten.

5.0 Avsluttende kommentarer

I denne oppgaven har vi forsøkt å kartlegge hvilken påvirkning en militær bakgrunn har for polititjenestepersoners fysiske maktbruk i ordenstjenesten. For å gjøre dette har vi intervjuet fire informanter og fått frem deres refleksjoner og synspunkter. Informantenes refleksjoner og synspunkter, er nettopp deres personlige perspektiv og må behandles deretter.

Overordnet sett kommer det fram at samtlige informanter opplever sin militære erfaring som en *styrke* i politiet. De gir uttrykk for at de står tryggere i politirollen og opplever et mentalt overskudd i ordenstjenesten. Noen informanter trekker frem erfaringer med automatisering

og drill som et hjelpeverktøy i ordenstjenesten, særlig når det kommer til krevende situasjoner. Grunnet den militære erfaringen ser de viktigheten av innøvde handlingsmønstre når stresset tar overhånd. Noen informanter nevner også at det mentale overskuddet støtter dem i å være dynamiske i maktbruken, det vil si eskalere og deeskalere, og bidrar til at de evner å følge det grunnleggende prinsippet om å bruke minst mulig tvangsmakt i ordenstjenesten.

Et annet interessant funn er at noen av informantene forklarer at nærkampferdighetene fra Forsvaret sitter i muskelminnet og dermed slår inn når generelle politiferdigheter ikke strekker til i utførelsen av ordenstjenesten. Dette er noe som blir sett på som en styrke av to informanter, men som en svakhet av en informant. Informanten begrunner *svakheten* i at militære ferdigheter benyttes til militære formål, og hører dermed ikke hjemme i utførelsen av politiets ordenstjeneste.

Likevel er informantene enige i at det er store forskjeller når det kommer til opptreden, metode og tilnærming til fysisk maktbruk mellom Forsvaret og politiet. Informantene gir uttrykk for at de overordnet sett klarer å adskille den tillærte fysiske maktbruken fra Forsvaret til den som benyttes i politiet. En informant erkjenner dog at den militære erfaringen og treningen har ført til en mer *offensiv* tilnærming til fysisk maktbruk i ordenstjenesten. Dermed har informanten opplevd å bruke mer tvangsmakt på et tidligere tidspunkt enn sine kollegaer for å vinne situasjonen. Denne maktbruken vurderes av kolleger som *uforholdsmessig*.

Synspunktene til omtalte informant sammenfaller med Finstads påstand om et skarpere politiblikk (2018, s. 124-145). Denne offensive tilnærmingen kan føre til at informantene beveger seg bort fra «minst-mulig-makt-prinsippet» og at maktbruken kan være overdreven og impulsiv. Videre kan tillitsforholdet svekkes, samt øke avstanden mellom politiet og befolkningen (NOU 2017: 9, s. 29). Informanten forklarte dog at denne problematikken ikke var utpreget. Vi kan derfor stille spørsmål til hvor relevant denne problematikken er i praksis.

Et annet klart skille informantene gir uttrykk for er at tankerekken med å «nedkjempe fienden» og «vinne kampen» ikke er kompatibel med det polisiære tankesettet. Det samme gjelder nærkampteknikkene i Forsvaret.

Oppsummert kan vi konkludere med at polititjenestepersoner med militær bakgrunn evner å

skille en polisiær tilnærming fra en militær tilnærming. Likevel har enkelte informanter opplevd utfordringer med å holde seg til politiets tilnærming til fysisk maktbruk.

Begrensningen med vår oppgave er at vi kun har hatt fire informanter. Informantene reflekterer på bakgrunn av subjektive erfaringer, hvilket vil føre til ulike resultater. Dette gir for få synspunkter, noe som betyr at vi trenger et større utvalg av informanter for at resultatene kan brukes til å generalisere.

Vi opplever at det er relevant å gjøre videre undersøkelser på om politiet bærer i en mer militariserende retning, fordi man ser tendenser til at enkelte polititjenestepersoner glir vekk fra grunnprinsippet, – at politiet skal ha et sivilt preg. Det er derfor ønskelig å undersøke om dette er en utbredt utfordring blant politibetjenter med militær bakgrunn eller om det kun er enkelttilfeller. Videre forskning kan bidra til det.

Det kunne også være interessant å undersøke om det finnes markante forskjeller i den operative tilnærmingen mellom de *med* militær bakgrunn og de *uten*. Eller undersøke om politibetjenter med lang fartstid i Forsvaret har egenskaper som ikke er av-lærbare.

6.0 Litteraturliste

- Allern, S. & Pollack, E. (2009). Mediebilder av politikritikk. En analyse av hvordan sentrale nyhetsmedier har dekket Spesialenheten for politisaker 2005-2008. *I Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring*, NOU 2009(12), s. 247-270.
- Amnesty International. (2015). *Use of Force: Guidelines for Implementation of the UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials*.
- https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2015/01/ainl_guidelines_use_of_force_0.pdf?%20x49094
- Barstad, H. N. & Glasø, K. H. (2021). *Kunnskapsbasert politiarbeid: Teori og praksis*. Gyldendal.
- Bowling, B., Reiner, R. & Sheptycki, J. (2019). *The politics of the police* (5. Utg.) Oxford University Press.
- Christoffersen, S.A. (2011). Profesjonsetikk som dømmekraft. I S. A. Christoffersen (Red.), *Profesjonsetikk: om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker* (2. utg., 65-88). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dahl, A. W. (2008) *Håndbok i militær folkerett*. (2. Utg.). Cappelen akademisk forlag.
- Dalland, O. (2012). *Metode og Oppgaveskriving* (5. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Eid, J. & Johnsen, B. H. (2018). *Operativ Psykologi*. (3. Utg.). Fagbokforlaget.
- Finstad, L. (2018). *Hva er politi*. Universitetsforlaget.
- Forsvaret. (2014). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Forsvarsstaben.
- Forsvarets høyskole. (2013). *Manual i krigens folkerett*. Forsvaret.
- Fredriksen, S. & Spurkland, K. (2019). *Ordensjuss*. (2. utg.). Gyldendal.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Holter, H. & Kalleberg, R. (1996). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (2. Utg.). universitetsforlaget.
- Hærens våpenskole (HVS). (2013). *Håndbok for nærkamp*.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus & Giroux Inc.

- Klockars, C. B. (1985). *The idea of police* (3.utg.). Sage Publications.
- Lie, A. L. & Lagestad, P. (2011). *Arrestasjonsteknikk*. Gyldendal akademisk.
- MacVean, A. & Neyroud, P. (2012). *Police ethics and values (Policing matters)*. Sage.
- Maktmiddelutvalget. (2022). *Politiets bruk av maktmidler*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/6d791b69b71a4fe9bfedd13af2900750/no/pdfs/politiets-bruk-av-maktmidler.pdf>
- Meld. St. nr. 10 (2016-2017). *Risiko i et trygt samfunn – Samfunnssikkerhet*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-10-20162017/id2523238/?ch=1>
- NOU 1981: 35 (1981). *Politiets rolle i samfunnet*. Politirolleutvalget.
- NOU 2009: 12 (2009). *Et ansvarlig politi - Åpenhet, kontroll og læring*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning.
- NOU 2012: 14 (2012). *Rapport fra 22.juli-kommisjonen*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning.
- NOU 2013: 9 (2013) *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning.
- NOU 2017: 9 (2017). *Politi og bevæpning: Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning.
- Olsvik, E. H. (2014). *Vitenskapsteori for politiet: Tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*. Gyldendal Akademisk.
- Phelps, J. M., Larsen, N. M. & Singh, M. (2017). *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Sosialpsykologiske perspektiver*. Universitetsforlaget.
- Politi hogskolen. (2019). Programplan: Bachelor – politiutdanning 2020-2023.
https://www.politihogskolen.no/globalassets/for-studenter/regelverk-og-innholdet-i-bachelor/rammeplan-og-programplaner/programplan-bachelor-politiutdanning-andre-studiear-2020-2023_politihogskolen.pdf
- Politi loven. (1995). *Lov om politiet* (LOV-1995-08-04-53). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53>

Reiner, R. (2010). *The politics of the police* (4. utg.). Oxford University press.

Risan, P. & Skoglund, T. H. (2019). *Psykologi i operativ tjeneste. Stress og psykiske lidelser*. Gyldendal Akademisk.

Spurkland, K. (2021). *Forsvarets bistand til politiet: Rettslige rammer for operativ bistand fra Forsvaret til politiet*. Universitetsforlaget.

St.meld. nr. 42 (2004-2005). *Politiets rolle og oppgaver*. Det kongelige justis- og politidepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/91efc535022e4649821a8d81b31d54e4/no/pdfs/stm200420050042000dddpdfs.pdf>

Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.

Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal Akademisk.

Våpeninstruks for politiet. (2015). *Våpeninstruks for politiet* (FOR-2015-07-02-1088).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2015-07-02-1088>

Wilken, L. (2008). *Pierre Bourdieu*. Tapir akademisk.

7.0 Oversikt over tabeller og figurer

7.1 Tabeller

Tabell 1 - Oversikt over informanter.....	18
Tabell 2 - Oversikt over informantenes bakgrunn og grunnlaget til karrierebytte.....	21

7.2 Figurer

Figur 1 - Maktpyramiden (Lie & Lagestad, 2011, s. 10).	10
Figur 2 - Antall oppdrag i prosent med bevæpning, av oppdragene som er registrert i politioperativt register (PO) i perioden 2007–2021 (Maktmiddelutvalget, 2022, s. 79).	27

8.0 Vedlegg

Vedlegg 1 – Godkjenning fra NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

14.04.2023, 16:14

[Meldeskjema](#) / [Bacheloroppgave ved politihøgskolen 2023](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

161494

Vurderingstype

Standard

Dato

28.10.2022

Prosjekttittel

Bacheloroppgave ved politihøgskolen 2023

Behandlingsansvarlig institusjon

Politi høgskolen

Prosjektansvarlig

[Redacted]

Student

[Redacted]

Prosjektperiode

03.10.2022 - 17.05.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 17.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, og særlige kategorier av personopplysninger om helseopplysninger frem til 17.05.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

<https://meldeskjema.sikt.no/6314e16e-60c6-4e54-b65b-ce71721ed608/vurdering/0>

Side 1 av 3

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

Behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er basert på uttrykkelig samtykke fra den registrerte, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a og art. 9 nr. 2 a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss:

Lykke til med prosjektet!

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Politibetjenter med militær bakgrunn i ordenstjenesten ”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt for å undersøke betydningen av en militær bakgrunn i ordenstjenesten. Vi spør deg om å være med i forskningsprosjektet da du har militær bakgrunn, samt er aktiv i en operativ politistilling. Med militær bakgrunn forutsettes det at du ikke kun har avtjent førstegangstjenesten, men tatt en videre utdanning innen forsvaret. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet er en bacheloroppgave utarbeidet ved ██████████ Formålet er å undersøke hvilken betydning militær bakgrunn kan ha i ordenstjenesten. Vi ønsker å se nærmere på hvordan en militær bakgrunn kan påvirke den verbale og fysiske tilnærmingen til maktbruk i ordensutførelsen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Prosjektet vil basere seg på muntlige dybdeintervjuer av en varighet på rundt 45 minutter. Intervjuene vil utføres på Politihøgskolen i Oslo. Spørsmålene du vil stilles er åpne og inviterer til refleksjoner rundt både din bakgrunn og ordenstjenesten. Intervjuet vil tas opp på lyd og transkriberes i etterkant.

Hvordan oppbevares og brukes dine opplysninger?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og utelukkende til bruk for besvarelse av prosjektets formål. Kun vi vil ha tilgang til personopplysningene dine. Du vil bli anonymisert i prosjektet og opplysninger du gir vil ikke kunne spores tilbake til deg.

Lydopptaket lagres på en personlig datamaskin etter endt intervju og slettes fra lydopptakeren. Den personlige datamaskin er sikret med brukernavn og passord. Når lydopptaket er ferdig transkribert lagres transkriberingen på vår personlige datamaskin og lydopptaket slettes. Transkripsjonen slettes etter endt studie. Du vil bli omtalt i transkriberingen med et pseudonym. Dersom du under intervjuet bruker navn på bekjente, venner, familie eller liknende vil dette slettes når vi transkriberer intervjuet.

Prosjektet avsluttes 17. mai 2023. Denne datoen slettes all data med dine personopplysninger, samt transkripsjonen uten mulighet for å gjenbruke det.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det betyr at det er lov å ombestemme seg, og det er helt i orden. All informasjon om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt muntlige eller skriftlige samtykke.

På oppdrag fra Politihøgskolen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Dersom du har spørsmål til deltagelse eller om prosjektet, ta kontakt med [redacted] via epost: [redacted] eller telefon: [redacted]

Du kan også ta kontakt med [redacted] via epost: [redacted] eller telefon: [redacted]

Du kan også ta kontakt med prosjektansvarlig [redacted] via epost: [redacted] eller telefon: [redacted]

Personvernombudet ved politihøgskolen kan kontaktes ved e-post: personvernombud@phs.no, eller alternativt [redacted]

Har du spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med ved epost: personvertjenester@nsd.no eller på telefon: 55 58 21 17.

Hvis du har lyst til å være med i forskningsprosjektet, ønsker vi at du tar kontakt per mail eller ringer oss. Kontaktopplysninger på oss begge finner du over dette avsnittet.

Hvis du ikke har lyst til å være med, trenger du ikke å ta kontakt, men vi hadde likevel satt pris på tilbakemelding rundt dette.

Med vennlig hilsen

[redacted]

[redacted]

[redacted]

(Prosjektansvarlig/veileder)

Vedlegg 3 – Intervjuguide

Intervjuguide:

1. Hvor gammel er du?
2. Hvor mange år har du jobbet i politiet og med hva?
3. Hva er din militær bakgrunn?
 - a. Hvor lenge?
 - b. Hva jobbet du med?
4. Hva er årsaken til at du skiftet yrke fra militær til politi?
5. Hvordan opplevde du at din militære bakgrunn ble sett på, når:
 - a. Du skulle søke jobb i politiet?
 - b. Generelt i arbeidsmiljøet?
 - c. Hvordan jobber du sammen med andre kollegaer?
6. **Hvordan opplever du at din militære bakgrunn gir utslag på ordensutførelsen din?**
 - a. Har din militære bakgrunn direkte overføringsverdi til ordenstjenesten?
 - b. I så fall på hvilken måte?
7. **Opplever du at din militære bakgrunn er en styrke i din ordensutførelse?**
 - a. I så fall på hvilken måte?
 - b. Hvordan opplever du at din militære bakgrunn påvirker din verbale tilnærming til oppdrag?
 - c. Hvordan opplever du at din militære bakgrunn påvirker din tilnærming til fysisk maktbruk?
 - a. Nærkamp i forsvaret vs. Arrestasjonsteknikk i politiet?
8. **Opplever du at din militære bakgrunn er en svakhet i din ordensutførelse?**
 - a. I så fall på hvilken måte?
 - b. Hvordan opplever du at din militære bakgrunn kan ha en negativ innvirkning på din verbale tilnærming til oppdraget?
 - c. Hvordan opplever du at din militære bakgrunn kan ha en negativ innvirkning på din tilnærming til fysisk maktbruk i oppdrag?
 - a. Nærkamp i forsvaret vs. Arrestasjonsteknikk i politiet?
9. **Føler du overordnet sett at bakgrunnen har vært en fordel eller en ulempe i tjenesteutøvelsen?**
 - a. Hvorfor/ hvorfor ikke?
10. Har du en plan videre i politiet?
 - a. Ambisjoner?